

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIAZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
ת.ד. 17209 תל אביב 69051
lili@lyhaber.com
cracowassociaton.gmail
טלפון: 054-4436366, פקס: 09-9579540

גליון 63, מרץ 2012 אדר תשע"ב

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

דפי הנצחה לקהילת קרקוב

במרס 1969 ראה אור קובץ בכורה של דפי הנצחה לקהילת קרקוב, לסיכום הפעילות החינוכית והציבורית בקרב תלמידי תיכון עירוני ה' בתל אביב בשנים תשכ"ו-תשכ"ח (1966-1968) במסגרת אימוץ הקהילות שחרבו בשואה. וכך כתב ח"כ גדעון האוזנר בפתח הקובץ:

זכתה קהילת קרקוב שקמו גואלים לזכור את פועלה ולהנציח את הווי חייה שנמחו; זכה בית הספר תיכון עירוני ה' בתל אביב, שלקח על עצמו משימה זו עקב יוזמת מנהליו ומוריו שראשונים היו להענות לקריאת המפעל החינוכי הזה.

יאה ונאה לה כך, לקהילה גדולה זו, שארוכים היו תולדותיה, רבי עניין חייה, גדולים אישיה ומנהיגיה ורבה השפעתה על חיי האומה. גם בחיי העיר והמחוז הצטיינו. אף באלה יד היתה לו לציבור היהודי, שנתעצם ונתרחב בראשית המאה הזאת, עד שהגיע לשש רבבות.

אף יחידה

ומיוחדת היתה עיר זו – בירתה הקדומה של פולין, בית הנכאות ומחמדי המדינה, מקום הכרתם וקבורתם של מלכי הארץ, מושב האוניברסיטה היאגלונית – הראשונה במזרח אירופה, מפגש תרבויות של מזרח ומערב.

ילד יהודי ברחובות הגטו, קרקוב 1942

רבות עבר על יהדות עיר זו: הכיבוש המונגולי במאה ה-12, כיבושי השבדים במאות ה-17 וה-18, רדיפות של קנאי הכנסייה הקתולית, גזירות, בלהות וגירושים. בכל עמדה. לעיתים מכווצת ומקובצת בפרבר קזימייז', לעתים – כשניתן לה – מתפרשת על פני כל העיר. אך בפני הכיבוש הנאצי לא יכלה לעמוד. ראשונה היתה בין ערי פולין לכליון.

גם מן האשונים למרוד היו צעירי היהודים בקרקוב, יוצאי תנועת הנוער, שביקשו להצית באש המרד את אירופה כולה, אף כי סברו שההיסטוריה תקדיש להם "לא יותר משלוש שורות", כדבריו של דולק ליבסקינד, ממחוללי תנועת ההתנגדות היהודית.

בית הספר תיכון עירוני ה' מופקד עתה על שמירתן של שלוש שורות אלה שבדברי-הימים. בזכותו – יקויימו במילואן, ובמפעל הנצחה יתנו תלמידי בית ספר זה תוקף משנה לצוואת הלוחם הגיבור וחבריו.

הסתכלות קרובה יותר בתאורי המאורעות של הימים ההם מתקנת את ראינתו ההיסטורית. נצטט דבריו של פולני נוצרי, רוקח מקרקוב, שביית המרקחת שלו עמד על סף הגטו, ב"ככר ההסכמה", אשר כך סיכם את מאבקם של יהודי קרקוב: "להשאר בחיים היה בטוי בעל משמעות גדולה באותם הימים. לא הפחד מפני המוות כי אם רצון החיים הכריע אצלם... לא שמעתי שאנשים יבקשו רחמים. לא שמעתי נוכים. אנשים הסתכלו בשקט בעיני המוות, נדכאים אך גאים".

עדיין - ויסלבה שימבורסקה

בקרונות חתומים
בארץ שמות נוסעים
לאן זה כך ייסעו
האם אי פעם יצאו
אל תשאלו, לא אגיד, לא יודעת.

השם נתן הולם באגרוף בדופן קרון
השם יצחק מזמר בשגעון
השם שרה למים משווע
למען השם אהרן, שבצמא גווע.

אל תקפוץ בנסיעה, השם דוד,
אתה שם מובס שנדון להפסיד,
לא ניתן לאיש, קשה מנשוא,
שם בלי בית בארץ זו.

תנו שם סלבי לבנים,
כי כאן מונים על הראש שערות,
כי כאן בין טוב לרע מבחינים
לפי צורת עפעף ולפי שמות.

אל תקפוץ בנסיעה. הבן יקרא לך.
אל תקפוץ בנסיעה. עוד לא עת.
אל תקפוץ. הלילה משתרר כצחוק ומגחך
לקול שקשוק גלגלי הרכבת.
ענן מבני אדם מעל הארץ שט,
מענן גדול דמעה אחת, גשם קט,
דמעה אחת, גשם קט, עונה צחיחה.
המלה ליער שחור מוליכה.

כך, כן כך, הגלגל משקשק. יער ללא קרחות.
כך, כן כך. ביער נוסע טרנספורט צרחות.
כך, כן כך. ערה בלילה אני שומעת
כך, כן כך, דממה בדממה פוגעת.

תרגום מפולנית: רפי וייכרט

ויסלבה שימבורסקה, משוררת פולניה
דגולה, כלת פרס "נובל" לספרות, הלכה
לעולמה בחודש שעבר בקרקוב.

יהי זכרה ברוך

אזכרה לקדושי קהילת קרקוב, יום הזכרון לשואה תשע"ב

המערכת (054-4436366 דוא"ל
(cracowassociation@gmail.com).

טקס הזכרון יתקיים ביום חמישי כ"ז ניסן, 19 באפריל 2012 בשעה 17:00, בבית ספר תיכון עירוני ה' רחוב בן יהודה 227, תל אביב. אנו מבקשים כי תואילו לכבד את זכר בני הקהילה שניספו ולהשתתף בטקס יחד עם בני משפחתכם, כולל הנכדים.

טקס האזכרה השנתי לקהילת קדושי קרקוב יוקדש גם השנה לסיפוריהם ולזכרונותיהם של חברי הקהילה, ובמהלכו נקרין בטקס שמות בני המשפחה שניספו "לכל איש יש שם", כפי שהועברו אלינו בשנה שעברה, וכפי שתעבירו אלינו גם השנה.

כל המעוניין לספר על משפחתו או על הקהילה או מבקש להוסיף את שמות קרובי משפחתו לרשימות הניספים, מתבקש ליצור קשר עם

מארק לאוב: תשליל של עדות

מרדכי מארק לאוב, כבן שלוש

משב מטלטל של נוכחות, מתוך תהום ההעדר. ואולי רגע חזרתו לתודעה של ילד שלא השאיר סימן, היתה ניצחון זעיר כנגד התכנית הנאצית למחוק ללא שום עקבות את קיומם של מליון וחצי ילדים.

מה נותר מילד בן שמונה, שנרצח? דף-עד: "נמסר בתל אביב, 26.3.1956 על ידי: רינה גוברין" (לשעבר, רגינה פוזר-לאוב), "אישתי" (אלמנתו) "של: לאוב גבריאל. מקום וארץ לידה, פשמישל, פולין, מקום המות, הובניקי ע"י פשמישל. נשוי. מספר הילדים: 1"

בתחנית הדף: "שמות הילדים עד גיל 18 שניספו: מרדכי הגיל: 8 המקום והזמן שנספו: 14.5.1944, אושביץ" מרדכי לאוב. מארק.

דף עדות וכמה צילומים באלבום הקטן העטוף זמש חום רך, הטמון במגרת הלבנים של אמא. בלילות כשנשארת לבדי, בת יחידה מנישואין שניים, בדירה בקומה השלישית בתל אביב, יד הילדה הקטנה שלי נשלחה אחריו. מוציאה אותו בלב רועם, והבהלה מחשיכה את מראה הילד הנשקף מצילום צהוב, עם עיני שקד מלוכסנות מעט. מחייך מתחת לשער חלק בהיר, מסורק לצד, לבוש במכנסיים קצרים עם כתפיות. עומד בזקיפות בוטה ומבוששת כאחת. מביט בי ישירות, בתנועת פה קטנה, של חיך או ריכוז, לפני שאמהר בדפיקות לב לטמון את האלבום בחזרה.

שביבי מילים של אמא בפנים מוארות, "את מארק הייתי מוציאה בשלג על המרפסת, שינשום אויר צח. המטפלת היתה מזדעזעת, אבל הייתי מלבישה אותו טוב טוב ומוציאה". או בקול רך, עוטף, "למארק הייתי מביאה גוגל מוגלי". מבלי שאדע מהו המאכל עם אותו שם משונה, או שאשער באילו נסיבות אימתניות היתה אמא "מביאה" אותו. וכשנפטרה לפני עשרים וחמש שנה לקחה איתה אמא את פניו של מארק החיים בה, את תנועותיו, את התפרצויות הבכי שלו, והצחוק.

בפגישתנו באביב שעבר סיפרה לי יהודית ענבר, האוצרת הראשית של מוזיאון יד ושם, שהמוזיאון מכין תערוכה על ילדים בשואה. ואז פנתה אלי במפתיע ואמרה, "אולי תכתבי על האח שלך". התכווצתי, איך אכתוב? אני כמעט ולא יודעת עליו כלום, שנים רק התאמצתי למחוק את קיומו של "הבן של אמא". שנרצח בגיל שמונה באושוויץ. אבל הבקשה הפכה לפקודה, שסירוב לה יהיה בגידה. וכך כתבתי את "תשליל של עדות".

מאוחר יותר סיפרה לי יהודית על כך שלקראת יום השואה הבינלאומי באו"ם ב-27 בינואר מכין יד ושם תערוכה על בה יוצגו ציורים, שירים, משחקים של ילדים בשואה, וכך יסופרו סיפוריהם. ו"ומה עם ילד שלא השאיר סימן?" חשבתי אין אונים, "האם חייב היה לשרוד חפץ כלשהו, כדי שנהיה מסוגלים לזכור...?", בתגובה כתבתי על "ילד שלא השאיר סימן", וצירפתי את צילומו של מארק מגיל שלוש, שנשלח כנראה לפני המלחמה לבני המשפחה, ממייסדי קיבוץ בית אלפא, ושהיה חבוי באלבום הקטן של אמא במגרת הלבנים שלה.

ערב נסיעתי ליום השואה הבינלאומי באו"ם, חלקתי את תחושותי עם ידידים. בתשובה הגיעו אלי תגובות רבות ומרגשות, שהוכיחו לי עד כמה נסיעתי הינה ביטוי לרגשותיהם של רבים.

את תערוכת יד ושם שהוצגה באולם המבקרים של האו"ם, "אנדרטה של מעשים טובים, חלומות ותקוות של ילדים בשואה", שאצרה יהודית ענבר, פתח סיפורו של מארק, כילד שלא השאיר סימן. ולמחרת הוקדשה ישיבה מיוחדת במליאת האו"ם ליום השואה הבינלאומי. כשסופר סיפור חיינו הקצרים של מארק, הוקרנה תמונתו. אותה תמונה שהייתי מוציאה בגנבה ובלב רועם, כדי להביט בילד הזר.

פניו של מארק המוקרנים לרגע בהקשר פומבי ובינלאומי שכזה היו

ועם זאת, הכרתי אותו. מקרוב. דחוקים יחד בחיקה של אמא. רוכנת גם אליו כשהתכופפה לעריסה שלי, שרה בקול הזהב המותך שלה לשנינו בשפה הזרה לי, אהה, אהה, קוֹדְקִי דְּוֹה... אי לי לו לי, לי לו לה. מגיח לצדידי כצל. הבן של אמא. שנים. מבלי שאעז אפילו להגיד, "אחיי".

מארק. הילד האהוב של רגינה ושל גוטק לאוב, בעל המנסרות האמיד בפשמישל. בחדר מלא צעצועים בדירה רחבת הידיים, בבניין המודרני, הראשון עם מעלית בכל בעיר. משחק אולי עם הרכבת החשמלית שאבא הביא לו מנסיעה לוינה, והקרונות הזעירים אצים בנשיפה במעלה הגשרים, המחסומים המתרוממים, האגם הקטן, סיבוב הפסים, הרכבת שכל כך חשקתי בדירה הצנועה בשיכון עובדי המדינה בתל אביב כשאבא, פנחס גוברין, בעלה השני של אמא, בנה איתי מכולת עם משקולת זעירה מקרטון ועם קמח אמיתי.

ילד חולם, שובב, מטפס בגינה על גזע עץ הערמון, נאחז בו בידיים חזקות, ברגליו במכנסים הקצרים. "מארק! מארק! איזה שובב אתה!" קוראת אחריו חסרת אונים המטפלת. ודאי היה כזה, כי גם אני טיפסתי על עצי האורן לצד הדשא הצעיר שצמח מתחת לשמיים אחרים בין בניינים לבנים, חדשים, חובקת את הגזע המחוספס, המטיף שרף.

מארק לאוב: תשליל של עדות (המשך)

ביטוי "אהב לצייר."

לקינדרהיים? והאם גם שם, כמעט בן שמונה, התבלט מארק, ילד נבון, שובב? האם סיפר לילדים המקיפים אותו על קרני הירח הנושאות אותם בלילות מבעד לסדקי הצריף ברכבת חשמלית זעירה רחוק רחוק מעבר ליריות, לנביחות הכלבים הגדולים של אמון גת, לנשים הסוחבות עגלות מלאות אבנים, ולריח החרוך של גופות נשרפות.

מסרבת לחשוב על מארק שנדחף עם שאר ילדי הקינדרהיים אל תוך המשאית המכוסה ברזנט שחור, וידיהם מבצבצות מתחת ליריעה השחורה בזעקות שהפכו לצעקה אחת, "מאמה! מאמה!", הזעקה הנבלעת בצלילי שירי הערש הגרמניים, המהדהדים מהרמקולים שנתלו בסאדיזם מבעית על העצים סביב לאפל פלאץ, מעבירים בשידור ישיר את חגיגות יום האם בגרמניה, מכסים בצלילים עליזים את צרחת עשרים אלף אסירי המחנה ואת יריות היחידה המוגברת המקיפה אותם במכוונות ירייה, יורים באמהות הרצות אחרי המשאיות השחורות הנושאות את הילדים לאושוויץ, לתאי הגזים.

והשעות האחרונות.

בבני ברק, בדירה כבדת רהיטים אני פוגשת את אחת מתשע הנשים החרדיות ששרדו בקבוצה עם אמא, החילונית היחידה. היא מספרת, "כשהגענו לאושוויץ, השאירו אותנו לילה שלם בחוץ ליד תאי הגזים. היו נשים שהתפללו. היו נשים שויתרו, ורצו אל גדר התיל המחושמלת. אמא שלך אמרה לי, 'בואי, נחפשי'. לוקחת אותי אל מאחורי תאי הגזים. היו שם עצים, עצי לבנה. והיא חיפשה על הגזעים. 'אולי מארק השאיר לי סימן. אולי כתב לי משהו'."

אחרי שנים רבות, כשהגעתי אני עם בתי הבכורה אל מה שהפך למוזיאון אושוויץ, שם, ליד חורבות תאי הגזים, אחז בי שיתוק בכל הגוף. במאמץ קמתי, פורשת אל בין עצי הלבנה הבודדים. מחפשת בסחרחרות על הגזעים. מרחוק נשמעו קולות המבקרים, הקבוצות. אין אונים הוצאתי מהתיק סכין פלסטיק. M חרטתי על גזע עץ, לאט. M, מארק, מאמה, מיכל. כאילו כך, קו אחרי קו, יהיה איתנו רגע ילד שהיה הופך ודאי לגבר נאה עם פסוקת בשער המאפיר כבר. ילד במכנסיים קצרים וכתפיות, עם מבט מלוכסן מעט. נבון, שובב. מארק. עומד לרגע בין עצי הלבנה, בעשב הדק.

מיכל גוברין

בקופסאות קרטון בארכיון יד ושם, ניירות דקיקים של העתקי נייר קופי, שורות צפופות מודפסות גרמנית. עדות שנגבתה במפלג המשטרה לחקירות פשעי הנאצים ועזריהם ב-1973 מאמי. בתביעה כנגד אחד ממפקדי גטו קרקוב היא מתארת את האקציה, כפי שראתה מהמחבוא בעליית גג בככר זגודי "שהכנתי לי ולבני". תיאורי זוועה, של אנשים הנדחפים לככר, יריות, גופות מוטלות, חולים מושלכים מחלונות בית החולים לחולים במחלות כרוניות. משפחה שהיא מכירה עוברת, והנאשם מרים לעברם אקדה. את היריה היא לא שומעת, רואה רק את הגופות הצונחות. "לא יכולתי להסתכל באופן רציף", מזנקות אלי מתוך העדות המילים, "כי התחבאתי עם הבן שלי ולא יכולתי לעזוב אותו".

ופתאום הם שם. שניהם, בעליית הגג. עם הספרונים שהכינה לו אולי מבעוד יום. מארק, כבר כמעט בן שבע יושב ומחבק חזק את הדובי, כדי שאמא לא תשמע איך שדופק לו הלב, כי בחוץ נביחות וצעקות וילדים בוכים, צורחים. לופת אותו בכל הכח ומנסה לסגור את האוזניים.

ואז, מורדם כנראה בכדורי שינה, הוא מצטנף בתוך תרמיל גב למרות גפיו הארוכים, מטלטל על הגב של אמא באקציה של חיסול הגטו, ששיאה היה המצוד אחרי הילדים. נושאת אותו כך על גופה בצעדה אל מחנה פלשוב, בין מעט הילדים שהוברחו. ואיך בבקרים, כשכל הנשים יוצאות לעבוד במתפרה, בשטיקריי, הוא נשאר בצריף הנשים, אולי מארגן סביבו את הילדים האחרים שהוברחו. ובערב כשאמא שבה היא תמיד מביאה משהו. "היא היתה היחידה שסחרה בפרודוקטים, כי היה לה ילד", אמרה לי אַרְנָה שעבדה איתה בשטיקריי. ושוב חוזר הגוגל מוגל מהביצה שבחשה לקצף דק. וההדים על הקאפו של המתפרה, שגילה את הביצה שרגה לאוב "סידרה", ואיך עמדה מולו, כשאיים שישגיר אותה לירייה, ובזקיפות הטיחה בו בפני כל האסירות שיתביש שהוא "בוגד בעמו". ומעגל של שקט מצמרר יורד סביבה, כמו אז, פתאום באוטובוס בתל אביב, כשאמא הטיחה כמה מילים בנהג דן שהשפיל את ראשו בשתיקה. "הוא היה קא-פו" סיננה שתי הברות לא מובנות כשירדנו.

ואז, אחרי שניתנה הפקודה לצוד את הילדים שהוברחו לפלשוב, קראתי בתיעוד שהילדים היו מתחבאים בבקרים בלְטְרִינוּת. (בלטרינות?...) איך שחקו שם? ואיך נתפסו והועברו

מעולם לא סיפרה לי אמא איך גוטק נרצח ונתלה בפומבי, או שהורידה אותו, למרות האיסור, מעץ התליה, כדי להביא אותו לקבורה, כפי שנודע לי שנים אחרי מותה. ואיך הגיב אז מארק? האם יצא מתדרו לכניסה לדירה כשצלצל נהג בית החרושת לתוצרת עץ, מחזיק את כובע הקסקסט בין ידיו, ולבסוף מרים את פניו השחורות מפחד אל אמא ואומר, "תלו את פאני לאוב". ואיך מארק מאחורי הגוף המתאבן של אמא, נצמד אליה, והכאב חותך אותו, כמו שבדי הזכוכית של המנורה שהוא מפיל כשרץ בחזרה לחדר שלו ממרר בבכי, במחנק שהיה חותך אותי בגרון, כשפתאום התקשה גופה של אמא ובלי סיבה הפנים שלה קדרו. ואיך כשנשארו לבד, נסעו בחיפזון מפשמישל לקרקוב, לסבים שכבר גורשו לגטו? ומה עשה בגטו מארק?

יום אחד העברתי הרצאה באוניברסיטה בניו ג'רזי. בסופה ניגש אלי גבר עדין בעל פנים פתוחות ומבט חודר ומואר. "גם האמא שלי מקרקוב" אמר. "נדמה לי שהיינו פעם יחד בקיץ בצפת". "אולי". אמרתי, זוכרת את מועקת השיחות בפולנית שאמא ניהלה עם נשים זרות, ואני לידן, ילדה בודדה בבקרים הצחים. "אשאל אותה בטלפון אם הכירה את האמא שלך", הציע. "כן, תשאל". ולמחרת, מגיע אי מייל עם תשובה ממנו, "אימי אמרה שהיא הכירה היטב את אימך. גם מצפת. ואז אמרה, שהיא היתה הגננת של האח שלך בגטו. ובאותה עניינות סיפרה על המוות הנורא שלו."

כבר בתל אביב, בדירתה של עוזרת הגננת לשעבר בגן הילדים שהתארגן בגטו קרקוב, שמעתי מפיה, "אני זוכרת טוב מאוד את היום בו אמא שלך הגיעה לגן. אשה גבוהה, אלגנטית, מחזיקה ביד את מארק. זה הבן שלי", אמרה, 'הוא זקוק לתשומת לב מיוחדת', הוסיפה, 'עבר עליו הרבה. אבא שלו נרצח'. הילד הזה לא יוצא לי מהראש", אמרה, "את יודעת. יש הרבה ילדים, אי אפשר לזכור את כולם. אבל האח שלך" (רעדתי) "לא יוצא לי מהראש. תמיד מסודר, גבוה מגילו. ילד נבון מאוד. מתפרץ לפעמים בצחוק, ולפעמים בכעס. היה מנהיג את כולם. מה שאמר היו הילדים עושים אחריו."

בת הדודה הקשישה של אמא היא היחידה המחזיקה עדיין משהו מזכרו. אולם, היא, שהיתה בין בני המשפחה הרבים שנדחקו אחרי הגירוש לגטו בדירה אחת, ממעיטה בדיבור, "אני זוכרת אותו..." "היא אומרת, "כן... היה ילד גבוה מגילו, נבון מאוד" (אותו)

סופו של הצורר

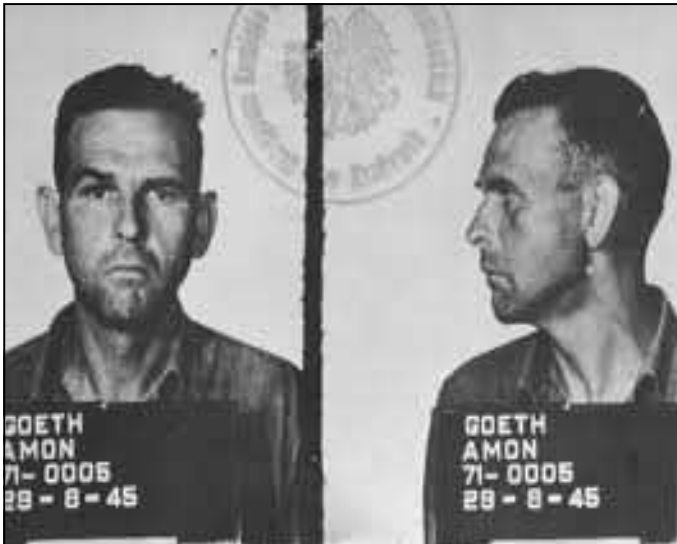
ב-13 בספטמבר 1946 הוצא להורג בתליה הצורר האכזר **אמון לאופולד גת (Amon Göth)**, לאחר שבית המשפט העליון של פולין בקרקוב מצא אותו אשם ברציחת עשרות אלפי אנשים. מקום תלייתו היה לא רחוק ממיקומו של מחנה פלשוב, גת היה מפקדו.

גת נולד בווינה, אז באימפריה האוסטרו-הונגרית, למשפחה בתעשיית הדפוס. הוא הצטרף לראשונה לשורות המפלגה הנאצית בגיל 22 והפך לחבר בזרוע האוסטרית של המפלגה הנאצית ב-1930. בה בעת, הצטרף לאס אס האוסטרי וקיבל דרגת מאן, שהיא המקבילה הנאצית לטוראי. פעילויותיו הראשונות של גת באס אס כמעט ואינן ידועות, בעיקר בשל העובדה כי עד 1938, לפני האנשלוס – איחוד אוסטריה עם גרמניה – היה האס. אס. האוסטרי ארגון בלתי חוקי. עד 1937 הוא הגיע לדרגת רב מפקד כיתה ומ-1938 ועד 1941 היה חבר בחטיבה 11 של האס. אס. שפעלה מווינה.

באוגוסט 1942 עזב גת את וינה, על מנת להצטרף לצוות של מנהיג האס. אס. והמשטרה בקרקוב, וב-11 בפברואר 1943 התמנה לקצין קבע של האס אס בשירות מחנות הריכוז. הוא הופקד על בנייתו ופיקודו של מחנה עבודות כפייה בפלשוב. המחנה נבנה במשך חודש אחד על ידי עובדי כפייה. ב-13 במרץ 1943 חוסל גטו קרקוב, ותושביו הועברו למחנה העבודה החדש. כ-2,000 אנשים לערך מתו במהלך הפינוי, ורבים מהם הוציא גת להורג באופן אישי.

ב-3 בספטמבר 1943 הוטלה על גת משימה לסגור את הגטו בטרנוב. ב-3 בפברואר 1944 הוא סגר את מחנה הריכוז בשבניה, בכך שהורה על רציחת האסירים במקום או העברתם למחנות אחרים. במהלך זה נרצחו אלפי אסירים. ב-20 באפריל 1944 קודם גת לדרגת מפקד מחלקה עליון באס אס, ובנוסף הוא מונה לקצין קבע בוואפן אס אס. משימתו בפיקוד על מחנה פלשוב נמשכה, אך עברה לפיקוח ישיר של המשרד הראשי למשק ומנהל של האס. אס..

בפלשוב, גת עינה ורצח אסירים על בסיס יומיומי, וירה בלמעלה מ-500 יהודים בעצמו. היטיב לבטא זאת פולדק פפרברג, אחד מיהודי שינדלר: "כשראית את גת, ראית את המוות". טבעה המדויק של מערכת היחסים בין גת לאוסקר שינדלר אינו ידוע, אך נטען כי שינדלר התיידד עם

גת על מנת להציל את חיי היהודים העובדים אצלו (וכך לשמר את רווחיו). יהודים אלו "יהודי שינדלר" גרו בתחילה בתת-מחנה בתוך המפעל, אשר נסגר כשהצבא האדום התקרב לקרקוב, בספטמבר 1944, והיהודים נאלצו לעבור למחנה פלשוב. על מנת להציל את עובדיו, שיחד שינדלר את גת בכסף ובסחורות מהשוק השחור. כאשר פלשוב עצמו נסגר ב-15 באוקטובר 1944, שינדלר הצליח להקים את רשימתו הידועה של יהודים "חיוניים", והם נשלחו למחנה ברינליץ (כיום צ'כיה).

ב-13 בספטמבר 1944 הועבר גת מתפקידו כמפקד מחנה פלשוב למשרד הראשי למשק ומנהל של האס. אס. וכחודשיים מאוחר יותר הוא הואשם בגניבה של רכוש יהודי - מעשה שהיה בגדר פשע נגד הרייך, שכן רכוש היהודים הוחרם לטובת הרייך, ונעצר על ידי הגסטאפו. גת היה אמור לעמוד לדין, אך בשל המצב בהמשך המלחמה והתבוסה הקרבה של גרמניה, בית הדין מעולם לא התכנס, וההאשמות נגדו בוטלו. זמן קצר לאחר מכן אובחן על ידי רופאים מהאס. אס. כסובל מהפרעה נפשית ומסוכרת, ונשלח לבית החלמה, שם נעצר על ידי חיילים אמריקנים במאי 1945, הובא לדין בפני בית המשפט העליון בקרקוב ונדון למוות.

על פי אתר ויקיפדיה

תאולות

לניסן צור שלום,

קראתי את כתבתך ב"נוביני קרקובסקיי". הזדעזעתי והתעצבנתי. לו היית שם בתור מדריך תיירות – ניחא. אבל מכתב עתון "מעריב" הייתי מצפה שיספר לפולנים על היופי של הארץ שלנו, שיבואו לבקר. אנחנו מספיק נוסעים לבית הקברות הגדול ששמו פולין. הם אנטישמים מבטן ומלידה, הם היו ונשארו. אפילו היום שאין יותר יהודים בפולין. בצדק אמרת שאנחנו לא כוס תה שלהם. ירשו וגם רצחו.

אולי אתה לא יודע. אבל אחרי החורבן הגדול, בשנת 1946 פולנים רצחו ב-46 יהודים שחזרו מרוסיה לעירם, לקילצה. ואנחנו טפשים מביאים להם כסף לחדש בתי כנסת ובתי עלמין, ואין מי שיתפלל שם. אתה נהנה ומבלה, כך כתבת, לבריאות. אני לא אוהבת את התעמולה שלך. אני ניצולת שואה, ילידת קרקוב. זה לא סטיגמה. זה העבר שלי והנעורים האבודים שלי. לא תיירות לפולין. לא ולא. לא חסרים מקומות באירופה. פראג יותר יפה, גם וינה. רגל תייר ישראלי לא צריך לדרוך במקום המקולל הזה.

פליציה צ'לנו

בגליון פברואר התפרסמה תמונה ממסיבת פורים בקרקוב. **לינקה רוזנברג** מספרת שהתמונה צולמה בחגיגת פורים של תלמידי הגימנסיה העברית בקרקוב בשנת 1934. במאי ההצגה היה נתן גרוס, ובתמונה מופיעים המורה לזמרה שפרבר, המורה לפולנית והמחנך מילר, והמורה לספורט קלמנובה. בתפקיד ראשי: רישרד אפטה.

למכתבו של **יהודה מימון**, איש החלוץ הלוחם מקרקוב, אני מבקש להביא לידיעה שתלמידי ביה"ס שלנו, ביה"ס ברנר בקיבוץ גבעת ברנר, מבקרים תמיד באתר של בית הקפה ציגנריה בקרקוב, משם זרקו גיבורי המחתרת את רימוני היד. שם, סמוך לתיאטרון ע"ש סלובצקי, מספרים להם על גבורת הלוחמים היהודים בקרקוב. השנה ביקרה המשלחת גם בבית שברחוב יוזפינסקה 13, ושמעה את סיפור הגבורה.

ניב קידר (בנו של ירמי קידר ונכדו של נתן וורצל)

גחלת הזכרון

עמותת גחלת הזיכרון פיתחה טקס אינטראקטיבי, המכנס את כל בני המשפחה בבית, פנימה, לטקס ייחודי המסמן את זיכרון השואה והעומד על ערכי המשפחה. הערכה מהווה מסגרת ותכנית לטקס פרטי ואינטימי בתוך המשפחה תוך גיבוש המשפחה וערכיה. ערכה זו כוללת את גחלת הזיכרון - פמוט בו 6 כנים ל-6 נרות, כנגד 6 מיליון, המסמלים 6 ערכים בסיסיים לנו כעם. ערכים אלו שזורים כטקס מתוך ספר, המוצע כתוכן לכינוס משפחתי זה.

החזון הוא שבערב יום השואה ו/או יום השואה הבינלאומי תתכנס המשפחה לטקס משפחתי אינטימי, תדליק את פמוט גחלת הזיכרון, ותעלה על נס את זיכרון השואה ותולדות המשפחה, בכדי להוקיר את מורשת המשפחה.

טקס גחלת הזיכרון מיועד בראש ובראשונה לכל משפחה באשר היא- יהודים ולא יהודים בישראל ובתפוצות, ניצולי שואה וכאלו שלמזלם - לא עברו את התופת. כמו-כן הטקס מיועד להתכנסות קהילתית במסגרת הקהילה, בית הספר, בית הכנסת, המרכז הקהילתי או לכל קבוצה החוברת יחד ומעוניינת לקיים מסורת של טקס זיכרון לשואה, לגבורה ולתולדות המשפחה.

במסגרת זו יש, כמובן, גם מקום להתאמה אישית על ידי הכללת סיפורים אישיים, הוספת תמונות, מסמכים משפחתיים והוקרת המשפחה הפרטית של כל אחד ואחד מאתנו.

דרכה של המשפחה לזכור ולהוקיר את קורבנות השואה והניצולים

Ember To Remember
גחלת הזיכרון

סיפורי חיים

אף פעם לא מאוחר מדי כדי לספר למשפחתכם וליקיריכם את קורותיכם וקורות משפחתכם.

תולדות משפחתכם חשובה לנו, הילדים, הנכדים והנינים. העבר שלכם הוא חלק מהחיים שלנו, ואנו מבקשים מכם לחלוק עמנו את סיפור החיים האישי שלכם.

כתיבת זכרונותיכם והפצתם בין בני המשפחה והקרובים היא משימה חשובה, ואנחנו רוצים לעודד אתכם לעמוד בה.

אנו, בארגון יוצאי קרקוב ביחד עם מרכז הארגונים של ניצולי השואה, נשתדל לסייע בהוצאה לאור של ספרים משפחתיים, ביוגרפיות וקורות המשפחה.

כל מי שמעוניין להעלות על הכתב את סיפור משפחתו וסיפורו שלו מתבקש לכתוב למערכת, על מנת שנוכל להעריך לפרויקט הזה.

מי יודע?

אהרון רוטנברג מבקש את עזרתכם לקבלת מידע על משפחת סבתו, מריה לנדסברג-רוטנברג מרחוב סבסטיאנה בקרקוב. אמה, לובי לנדסברג, אביה חיים דריליך ואחיה יוסף לנדסברג יליד 1914, נספו בשואה.

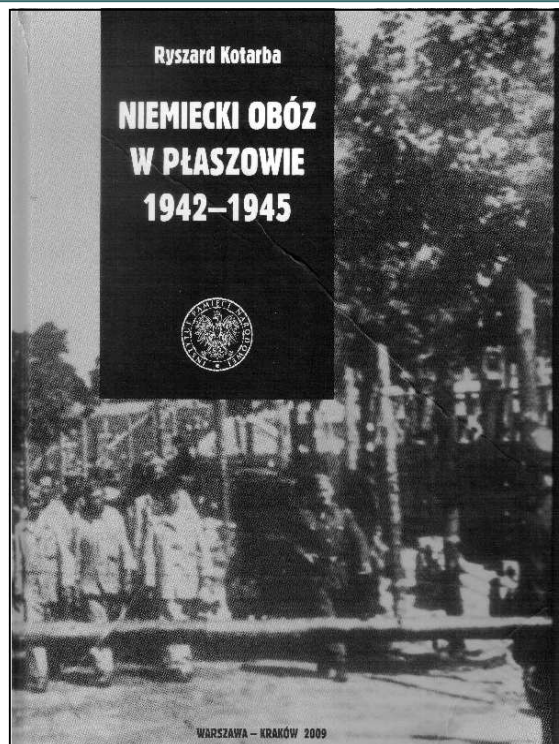
כל מי שיכול להוסיף פרטים על המשפחה מתבקש לפנות למשפחת רוטנברג בטלפון 04-9531393.

להתרגש מטקס אפשר על ידי צפייה בסרטון באתר יו-טיוב בשם גחלת הזיכרון או Ember To Remember ובאתר www.remember.org.il.

מחנה הריכוז פלשוב 1942-1945

כ-90 עמודי תמונות ועוד כ-200 עמודי טקסט כולל ספרו של רישרד קוטורבה (Ryszard Kotarba) על פלשוב "Niemiecki Obóz w Płaszowie 1942-1945".

הספר ראה אור בקרקוב לפני כשנתיים והוא סוקר את הארועים בגטו קרקוב בשנים 1941-1943, הקמת פלשוב והיולגים 1, 2 ו-3, חיסול הגטו והעברת היהודים למחנה, תנאי החיים במחנה, על האסירים היהודים והאסירים הלא-יהודים, הוצאות להורג, רצח והפשעים של מפקד המחנה והשומרים, המשלוחים לאושוויץ ולמחנות אחרים וחיסול המחנה.

עטיפת הספר על מחנה הריכוז פלשוב

דמי חבר 2012

2012

נא הקדימו את תשלום את דמי החבר, ואפשרו לנו להמשיך לפעול לשימור מורשת הקהילה.

שלחו המחאה על סך 150 ש"ח לארגון יוצאי קרקוב בישראל, ת.ד. 17209 תל אביב 69051

בית יולדות בככר גנרל שיקוסקי 6, צולם ע"י מרים רביד ב-2007

מרים רביד פליציה צלנר כותבות כי מדובר במרפאה ששכנה ב-Plac Generała Sikorskiego 6, ליד רחוב Jabłonowskich, שמששה בית יולדות לפני מלחמת העולם השנייה. אחרי המלחמה המקום הוסב לתחנת יעוץ לאם וילד (טיפת חלב) ולפני כמה שנים הפך למרפאה פרטית בה עוסקים כמה רופאים ברפואת משפחה.

בית חולים ליולדות (Lecznica)

רינה טריביץ' דיווחה על בית חולים ליולדות, שבו נהגו ללדת נשים יהודיות לפני ואחרי המלחמה, שהיה ברחוב Garncarska מס' 11. נינה ורדי מספרת שהיה גם בית חולים ליולדות ברחוב Siemiradzkiego ליד רחוב Karmelicka.

בית היולדות ברח' גרנסרסקה 11, צולם ע"י לילי הבר ב-1987

שרולק, שרול, ישראל

בגיליון פברואר ש.ז. התפרסמה כתבתה של אירנה יוהנס לבית הימלכאו על חברתה מירה שנירר-נטל ז"ל, ובו נכללו גם מילות השיר שרולצ'קו בפולנית. השיר היה פופולרי בחברה היהודית בפולין לפני השואה.

נחום מנור מעדכן אותנו כי על מנת לשמוע את השיר די להקיש בגוגל Youtube Srulek ולהקשיב לביצוע הישן מתקליט חורק מזוקן וגם ביצוע מודרני (דוחה) של הרכב פולני. באינטרנט אפשר גם להתוודע אל היוצר Emanuel Schlechter (1906-1943), שהיה דמות ססגונית של יהודי מלבוב בעל השכלה משפטית, מחבר, סטיריקן, מתרגם, מלחין ופרפורמר אשר יצר אין סוף שלאגרים מפורסמים אשר ליוו אותנו בנעורינו. נספה בגטו לבוב.

נורית אשכנזי, מדריכה לפולין, ביקשה מחברתה, צילה בן ארי, תרגום, וזו עשתה כך בסיוע אמה חיה גולדברגר (לחן: לא ידוע).

בסמטא יהודית קטנה – מהומה המוני אנשים שמחים – מנורות נפט דולקות לרוכל בלודז' – בן נולד היום, שם יפה ניתן לו – שרול. האב משמחה מזיל דמעה, תבלו, תהנו – אך הגיע זמן לשקוט. שרוליק בעיניו מצמץ – המסיבה עיפה אותו. תישן יקירי – שלא תדע כאב מהו.

פזמון: שרול בני היקר – אביך דואג לך. אין לי טענות אליך – רוצה אני רק בהצלחתך

כל עוד יהיה בי כוח – אתה תחיה באושר, והעולם יראה אותה בגדולתך.

שרוליק גדל והולך לבתי ספר
דואג אביו – מלאך שומר.
למרות שעובד כמו שור – הבן לא חש דבר,
הבן צריך לקבל כל מה שלבו חפץ.
האב חוזר הביתה בחצות הליל,
השיעול חונק מחניק חזהו – איבד כבר מכוחו.
ביד כחולה רועדת – מלטף את ראש בנו
ומבעד לדמעותיו מחייך לשרול.
שרול בני היקר – אביך דואג לך...

חתונת שרול מתקיימת היום.
האולמות מוארים, האורחים חוגגים
ישראל היום עשיר – לא מכיר את אביו,
גם לחתונתו לא הזמין אותו,
זקן, שבור ודמעות גדולות בעיניו
עומד האב כסוף השיער מושפל ליד הדלת,
מתייפח מכאב – את שרול תמיד אוהב
היום אני אביך ומחר אולי גווייה
שרול בני היקר – אביך דואג לך...
שרול בני היקר – למרות שאביך בוכה בכי מר
אתה זהב צרוף
ואני רק יהודי זקן,
הוי שרול שלום, אני הולך לעולם מפחיד וחשוך.

אבלים ומשתתפים בצער
המשפחה
על מות חברתנו
עדה מילשטיין ז"ל

אבלים על מות חברנו
תלמיד הגימנסיה העברית
מיצסלב גורביץ ז"ל
ומשתתפים בצער המשפחה

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
אבל על פטירתה של
נינה פרבר ז"ל
לבית פרטצל

בלינקי ואני. יורם גרוס חוזר לקרקוב

במוצאי יום השואה ב-19.4.2012 בשעה 20:00 יוצג בסינמטק תל אביב מסין, מהולנד, מגרמניה הסרט החדש "בלינקי ואני". הסרט התיעודי מציג את סיפור חייו המופלא של יורם גרוס, הילד המתבגר בפולין הכבושה, בישראל ובאוסטרליה. בסרט, יורם גרוס חוזר עם ילדיו ונכדיו לקרקוב, אל נופי ילדותו, ובוחן את השפעת חוויותיו האישיות במהלך הבריחה והמסתור בימי השואה על סרטי האנימציה שלו.

אחד הזיכרונות החזקים המוצגים בסרט הוא תפיסת חנות הפורצלן המפוארת של הוריו ע"י הנאצים. זיכרון זה תועד בסרט ובצילום שבו נראים כובשי פולין ובראשם הצוררים: היינריך הימלר, האנס פראנק והמושלים הנאצים של פולין ב-1941 בעת הסבת שם הכיכר המרכזית מ'רינקי' ל'היטלר פלאץ'. מעל ראשם מתנוסס שם החנות - שמו של היהודי - יקוב גרוס, שנרצח במנוסתו והושלך לבור בקבר אחים.

מודעת פרסומת לחנות הפורצלן של יקוב גרוס. הכתובת: קרקוב, ככר א. היטלר 34 מול הוולקי

אלטהאוס. הוא היה מנהל תחנת הרכבת בקרקוב. הוא הביא איתו חבר והם התגוררו במקום המגורים הרשמי של אבי. מכיוון שהם התגוררו בבית שלנו, קיבלנו מסמכים שהדירה נתפסה בידי הגרמנים. האיש הזה הרשים אותי מאוד, כל בוקר הוא אכל חביתה מקושקשת משש ביצים. כפי שהסביר לאמא שלי, שדברה גרמנית שוטפת, בגרמניה היה מחסור בביצים והביצים חולקו בהקצבה. כעובד ברכבת, הוא תפס נשים שהבריון ביצים מהכפר למכירה בקרקוב, היה מתחרים להן את הביצים, והיה עושה לעצמו חביתה מקושקשת משש ביצים. אלו היו הגרמנים הראשונים שבהם נתקלנו. ואז הגיעו הגרמנים הנאצים האחרים, גרועים יותר. הגיעו וצרחו: "ראוס!" כולנו נאלצנו לעזוב, לעזוב הכל". סיפור החנות מובא ביתר פירוט בספרו של נתן גרוס "מי אתה אדון גרימק".

החנות שלנו היתה במרכז העיר, קרוב מאד לבמה המרכזית שעליה עמדו כל הגנרלים ביום הכיבוש. החיילים הגרמנים צעדו יפה מאוד. ישבנו בחלון החנות בקומה הראשונה וצפינו במצעד הזה. זה לא היה נעים. יום אחד הגרמנים השתלטו על החנות, וההורים שלי לא חזרו לשם. זה נגמר. אמי שמעה בעיר שהגרמנים מחרימים

ברקע חנותו של יקוב גרוס ובחזית מצעדם של החיילים הגרמניים

בסרט, הדובר פולנית ואנגלית ותרגום לעברית, מסופר גם סיפור הבריחה, המסתור התלאות ודרכי ההישרדות בימי האימה הנוראיים. ברקע, סיפור הצלחתו באוסטרליה בה מצא את אושרו ואת עושרו, בזכות סרטי המצויירים והסדרה הפופולארית "בלינקי ביל", עליה זכה באות הכבוד הגבוה של אוסטרליה.

יורם גרוס מספר בסרט על הימים הראשונים לכניסת הנאצים לקרקוב: דירות. היה לה רעיון. במקום להמתין שייקחו את הדירה שלנו, היא מצאה עובד רכבת גרמני בשם וילי

יעקב גרוס נכדו של יעקב גרוס הי"ד

נפגשים בבית התפוצות בתערוכות החדשות

מבצע פינאלה סיפור לכידתו של אייכמן: לראשונה נחשפים מסמכים וחפצים אותנטיים ממבצע לכידתו של אייכמן, מי שניהל בפועל את המערך הלוגיסטי של "הפתרון הסופי". במאי 1960 נלכד בארגנטינה, הועמד לדין בירושלים ונשפט למוות. התערוכה ביוזמת המוסד למודיעין ותפקידים מיוחדים ובשיתוף שירות הביטחון הכללי.

משחק חייהם – הישגים ברוח ובספורט: ספורטאים יהודים עד 1948: התערוכה מציגה אנשי ספורט יהודים אשר פעלו עד שנת 1948 ואשר סיפור חייהם מפגיש שלושה היבטים: מפעלם הספורטיבי היה ברמה עולמית, היהדות הייתה חלק משמעותי בחייהם והם זכו להישגים מרשימים נוסף על פעילותם הספורטיבית. זהו סיפור של כוח ושל יכולת, של הישגים ראויים להערצה ושל נחישות המעוררת השתאות. הדיוקנאות האנושיים שבתערוכה, של אנשים ושל קבוצות שביקשו להצליח בכל מחיר, משרטטים את סיפורו של העם היהודי בדרך שונה ומפתיעה, מבעד למגרשי הספורט.

חנה פלטר ז"ל (1914-2011)

כשעברו הוריי לגור על הכרמל, היה זה ממש מול סניף "יוצ"ו מוריה", ואמא המשיכה להתנדב שם בכל מאודה, בעידודו של אבא שהיה עזר כנגדה באירוח, הסעות, הקרנת שקופיות ועוד. הנכדים שבאו לביקור "גויסו" להדלקת נרות חנוכה. אלה היו השנים של העלייה מרוסיה וידיעת השפה שהורי למדו בזמן המלחמה הייתה להם לעזר רב. בנוסף לקליטת העולים היו נזקקים מקומיים, שאמא השתדלה בשבילם בעירייה ובלשכת הרווחה. היא הקימה חוג מפגשים לגיל השלישי, לנשים מבוגרות ובודדות, וחוג לברידיג', המשחק האהוב עליה. אגב, בעת בדידות או סערת נפש הייתה מסדרת פאסינס... היא ייסדה מכספה ומכספי יידיש את "קרן רעות" המעניקה מדי שנה מלגות לילדים נזקקים. על כל אלה ועוד, אמא קיבלה עשרות תעודות ואותות הוקרה ובראש וראשונה את אות "יקירת חיפה".

אחי ואני נסענו עם אמא לפולין, בקרנו בקרקוב עיר השורשים, וכן בקריניצה, זקופנה ובדומברובה עלינו לקבר הסבים. שלומית בתנו נקשרה עוד בילדותה למורשתה הקרקובאית, לעבר משפחתה ולנושא השואה, והיא עובדת בבית הספר הבינלאומי להוראת השואה ב"יד ושם". היא ליוותה מסעות רבים לפולין ועתה היא חוקרת, מלמדת ומרצה למורים. כך סגרנו מעגלים.

אמא נהנתה מבריאות סבירה ומצלילות דעת מרשימה. התעניינה בקורות ארבעת נכדיה ונהנתה בחברת שלושת ניניה. התמידה בהתנדבות ועזרה לזולת, הקפידה ללכת כמעט כל שבת לבית הכנסת במרכז הכרמל. היה לה מנוי לתזמורת חיפה ושיחקה ברידג'.

ארבעה ימים לפני יום הולדתה ה-97 נפטרה אמא ועל מצבתה חרטנו, לבקשתה, "התנדבה בויצ"ו כל ימיה".
יהי זכרם של הורי היקרים ברוך!

עידית דונקלבלום-פלטר

פלטר לקרקוב, ומה קשה הייתה המהלומה כשהורי לא מצאו איש מהמשפחה, ונודע להם גודל הזוועה והאסון. הסבים פלטר והאחות פולושיה נספו בבלז'ץ, הסבים רוט נורו ברחוב בעיר דומברובה ביום תשעה באב, והם קבורים בקבר אחים. אלק, אחיה הצעיר של חנה, עלם חמודות, היה פעיל בתנועת "עקיבא" וב"בריתה". הוא נהרג בליטא, שם עזר לאחרים במחתרת ובעצמו לא הצליח להינצל.

הורי החליטו שמקומם בארץ ישראל. אחרי חציית גבולות ומדינות הגענו למינכן, גרמניה. אמא הצטרפה מיד לויצ"ו והייתה פעילה בהקמת הסניף. במאי 1948 הגענו באוניה ממרסיי לחיפה, לימים של הקמת המדינה ומלחמת העצמאות. אמא הצטרפה לויצ"ו בחיפה, ועבדה זמן קצר כמטפלת בגן ויצ"ו, והמשיכה בגן פרטי שהקימה בחצר ביתנו במושבה הגרמנית, וכך נודעה בשכונה בשם "דודה חנה". אבא האדריכל החל לעבוד בחברת "סולל בונה". במאי 1949, שנה לאחר עלייתנו, נולד אחי, דוד אברהם. דוד ממשיך את השושלת והוא אדריכל בפירנצה, איטליה, נשוי לרעיה ואב לבעו. בשנת 1958 נשלח אבא מטעם העבודה לגאנה ומאז החלו שנים של נסיעות לאפריקה ואסיה: גאנה, חוף השנהב, טורקיה, נפאל, איראן ועוד. הדבר איפשר לנו לראות עולם ולהכיר אנשים ותרבויות, אך המשפחה נאלצה להתפצל בזמנים שונים כשאנחנו, הילדים, למדנו בבתי ספר בארץ ואמא הייתה "על הקו".

רחוב יוזפה בקרקוב
ציור פרי עטו של אבי ז"ל מ-1946

הנקה (חנה) נולדה ב-16.2.1914 ברחוב לגיונוב 16 שברובע פודגוז'ה בקרקוב, בת לדוד רוט ולשיינדל לבית פוירשטיין, אחות לסלה וקרול הבוגרים ממנה, ולאלק הצעיר ממנה בחמש שנים. כפי שסיפרה, שנות ילדותה ונעורותה היו מאושרות. הייתה לה משפחה חמה, מרובה בדודים, דודות ודודנים בקרקוב ובערי הסביבה. "בכל רחוב היה לי קרוב משפחה", נהגה לומר. כבר בילדותה נטתה לעזור לזולת והאכילה זקנים וערירים בבתי האבות של אז.

בחר ליבה, איגנש (יצחק) פלטר נולד ב-27.5.1914 ברחוב איזקה 1 שברובע קז'מיז', מול ה"איזיק שיל", להוריו אברהם וסימה לבית רייזר, אח בכור לאחותו פולה. למרות שמחלון ביתם נשקף בית הכנסת של רבי אייזיק, התפלל סבא פלטר בבית הכנסת "קווייתים" (רק לאחר שנים הבנתי ששמו הוא "קובע עיתים") ברחוב יוזפה, סמוך ל"הוייכה שיל" (בית הכנסת הגבוה). "קווייתים" אינו קיים כבר, אבל הכתובת "קובע עיתים לתורה" בין שני מגיני דוד נותרה על הבניין.

הורי הכירו על זירת הקרח בגיל 16, והחליקו בשניים עד שהחברות התמסדה בחתונה - באוקטובר 1937 הועמדה החופה בבית הכנסת ברחוב שפיטלנה. אמא, שלמדה הנהלת חשבונות בבית ספר למסחר, עבדה אצל המהנדס פופר ואבא השתלם באדריכלות בחברת הבניין של המהנדס וקסנר. הזוג הצעיר עבר לגור בבית חדיש שבנתה אותה חברה ברחוב שופן 1, פינת רחוב שימנובסקי, בית מתוכנן להפליא, מקושט בטוב טעם. שניהם אהבו את קרקוב והיו אסירי תודה שנולדו וגרו בעיר יפיפייה, תרבותית ומלאת שכיות חמדה.

כל זה נקטע עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, באחד בספטמבר 1939. לאחר לבטים, ברח הזוג הצעיר מזרחה, דרך לבוב, עד יעבור זעם, בתקווה לשוב במהרה הביתה. הם נאלצו לנדוד בערבות רוסיה, בקור סיבירי, ועבדו בעבודות קשות - אמא עבדה, בין היתר, בחטיבת עצי ענק. בנדודיהם הגיעו לקרמינה שבאוזבקיסטן, וב-1943 נולדה שם בתנאים קשים בתם, אירנקה. הילדה הזאת היא אני, היום עירית דונקלבלום, נשואה לעזרא - גם הוא נצר למשפחה קרקובאית נשואת פנים - ואימא לשלושה ילדים: יונתן, שלומית ודן.

בסיום המלחמה, חזרה משפחת